

MARCIN BURZEC*

— * —

DZIECKO JAKO KRYTERIUM PRYZNANIA PREFERENCJI
W PODATKU DOCHODOWYM WYBRANYCH
PAŃSTW EUROPEJSKICH

§ 1. UWAGI WSTĘPNE

Podstawowym celem podatku jest zapewnienie państwu lub innej organizacji publicznoprawnej niezbędnych środków do finansowania zadań publicznych. Niemniej jednak za pomocą odpowiednio skonstruowanego podatku można realizować cele pozafiskalne o charakterze społecznym czy też gospodarczym. Najczęściej ich realizacja następuje za pomocą przyznania podatnikowi prawa do skorzystania z różnego rodzaju preferencji podatkowych. Samo pojęcie preferencji podatkowych należy rozumieć jako odstępstwo od zasady powszechności i równości opodatkowania podyktowane ważnymi względami społecznymi lub gospodarczymi. Owo odstępstwo polega na wykorzystaniu elementów zmiennych konstrukcji podatku w taki sposób, że zobowiązanie podatkowe podmiotu uprawnionego do skorzystania z preferencji podatkowej albo nie powstanie w ogóle, albo powstanie w niższej wysokości niż powinno lub jego wygaśnięcie nastąpi w bardziej dogodnym dla podatnika terminie lub miejscu.

W większości państw należących do europejskiego kręgu kulturowego, jednym z kryteriów przyznania preferencji podatkowej w podatku dochodowym jest fakt posiadania przez podatnika dziecka

* Dr Marcin Burzec, Katedra Finansów i Prawa Finansowego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

i sprawowania nad nim szeroko pojętej opieki¹. Preferencje podatkowe mogą przyjmować formę kumulacji podatkowej albo przez instytucję rozliczenia się rodzica samotnie wychowującego dziecko albo też za pomocą zastosowania ilorazu rodzinnego jak ma to miejsce we Francji². Preferencje podatkowe mogą przyjąć także formę zwolnień (np. zasiłki socjalne przyznane na dziecko) lub ulg podatkowych polegających na obniżeniu dochodu lub podatku o normatywnie ustalone kwoty. Niniejsze opracowanie poświęcone jest analizie preferencji podatkowych zawartych w konstrukcji podatku dochodowego od osób fizycznych wybranych państw europejskich, takich jak: Belgia, Francja, Hiszpania, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy. Przedstawione zostały dwa rodzaje preferencji, które polegają na zmniejszeniu podstawy opodatkowania lub obniżenia podatku. Skupiono się tylko na tych ulgach podatkowych, które przyznawane są z tytułu opieki nad dzieckiem oraz przyznawanych z tytułu wydatków bezpośrednio ponoszonych na dziecko.

§ 2. ULGA Z TYTUŁU OPIEKI NAD DZIECKIEM

We współczesnych systemach podatkowych przyjmuję się, że podatek dochodowy nakładany na osoby fizyczne powinien opierać się na trzech elementarnych zasadach. Są nimi zasady: powszechności opodatkowania, równości opodatkowania, a także opodatkowania tak zwanego czystego dochodu³. W konstrukcji podatku dochodowego ostatnia z wymienio-

¹ W niektórych państwach nienależących do europejskiego kręgu kulturowego fakt posiadania dziecka może prowadzić do negatywnych konsekwencji na gruncie prawa podatkowego. Sytuacja taka ma miejsce w Chinach i Indiach. Zob. C. de la Mardière, *L'imposition des revenus de la famille, aperçu du droit comparé*, [w:] *La famille et l'impôt*, pod red., L. Ayrault, F. Garnier, Rennes 2009, s. 55-56.

² Zob. szerzej L. Beltrame, *La fiscalité en France*, Paris 2012, s. 47-48 oraz W. Wójtowicz, P. Smoleń, *Podatek dochodowy od osób fizycznych – prorodzinny czy neutralny?*, Warszawa 1999, s. 33-34.

³ W. Wójtowicz, P. Smoleń, *Podatek dochodowy ...*, s. 11 i nast.

nych zasad powinna być realizowana zarówno w ujęciu przedmiotowym jak i podmiotowym. W ujęciu przedmiotowym rozumie się ją jako możliwość potrącenia od przychodu kosztów jego uzyskania. Natomiast opodatkowanie czystego dochodu w ujęciu podmiotowym polega na wprowadzeniu do konstrukcji podatku dochodowego, określonej kwoty minimalnego dochodu, który nie będzie podlegał opodatkowaniu. Przyjmuje się, że kwota ta stanowi minimum egzystencji podatnika. Ustalana jest w takiej wysokości, aby uwzględniła niezbędne osobiste wydatki podatnika związane z zapewnieniem podstawowych warunków bytowych. Tym samym dopiero uzyskana przez podatnika wartość, która przekracza ustaloną kwotę minimalną stanowi czysty dochód podatnika. Wysokość kwot stanowiących minimum egzystencji wynika z przyjętego standardu życia oraz poziomu cen podstawowych produktów w poszczególnych państwach. Wyraża ona kwotę umożliwiającą podatnikowi przeżycie na minimalnym poziomie. Na przykład w Belgii wynosi ona 6.430 euro, w Niemczech 8.004 euro, natomiast w Hiszpanii 5.151 euro. Kwoty te odlicza się od podstawy opodatkowania.

Podkreślić należy, że kwota stanowiąca minimum egzystencji może okazać się niewystarczająca w sytuacji, gdy na podatniku ciąży obowiązek utrzymania bliskich (np. małżonka, dzieci czy też rodziców), którzy nie uzyskują własnych dochodów. Konieczność utrzymania dodatkowych osób niesie ze sobą wzrost niezbędnych wydatków w celu zapewnienia podstawowych warunków bytowych. Wynikający z kultury europejskiej, moralny obowiązek utrzymania osób bliskich, usankcjonowany został przez prawo. Dlatego też niektóre państwa w konstrukcji podatku dochodowego uwzględniają nie tylko osobistą sytuację podatnika, poprzez zapewnienie mu możliwości odliczenia kwoty stanowiącej tak zwane minimum egzystencji, ale przyznają także dodatkowe preferencje podatkowe w przypadku, gdy ciąży na nim obowiązek utrzymania osób bliskich (najczęściej są to dzieci)⁴. Preferencje te mogą polegać

⁴ Niektóre państwa, takie jak Wielka Brytania lub Szwecja, świadomie zrezygnowały z dodatkowych preferencji podatkowych w przypadku, gdy na podatnikach ciąży obowiązek utrzymania dzieci. W zamian ich wprowadziły wysokie zasiłki rodzinne

na odliczeniu od podstawy opodatkowania normatywnie określonych kwot lub też obniżeniu podatku dochodowego. Regulacje podatkowe państw europejskich najczęściej przyznają preferencje podatkowe tym podatnikom, na których ciąży obowiązek utrzymania dzieci⁵. Prawo do skorzystania z nich przysługuje do momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, usamodzielnienia się lub ukończenia nauki. W tych dwóch ostatnich przypadkach, o ile dziecko nie jest osobą niepełnosprawną, limit wieku wynosi najczęściej 25 lat. Niejednokrotnie państwa uzależniają wysokość przyznawanych preferencji nie tylko od liczby dzieci, ale także ich wieku. Premiowane w tym zakresie są dzieci, które nie ukończyły 3 roku życia.

W konstrukcji hiszpańskiego podatku dochodowego⁶ do kwoty 5.151 euro⁷, stanowiącej minimum egzystencji każdy podatnik może doliczyć tak zwane „minimum na dzieci”⁸. Aby tak się stało muszą zostać spełnione trzy warunki. Po pierwsze dziecko nie może ukończyć 25 roku życia, chyba, że jest ono niepełnosprawne. Po drugie musi wspólnie zamieszkiwać z podatnikiem. Po trzecie nie może osiągnąć w roku podatkowym

przyznawane na dzieci. W Wielkiej Brytanii reformy wprowadzone zostały w 1988, natomiast w Szwecji ostatnie elementy wspierania rodziny za pomocą podatku dochodowego od osób fizycznych zniknęły wraz z reformą systemu podatkowego, która miała miejsce w 1991 r. Por. J. A. Key, M. A. King, *The British Tax System*, Oxford 1990, s. 61 i nast.; Å. Gunnarsson, *Sweden*, [w:] *Family Taxation in Europe*, pod red. M. T. Solar Roch, The Hague-London-Boston 1999, s. 118-119.

⁵ W niektórych krajach południa Europy (Włochy, Hiszpania) z odliczeń lub obniżen mogą skorzystać podatnicy, na których utrzymaniu znajdują się wstępni (np. rodzice) lub małżonek.

⁶ Ley 35/2006, de 28 de noviembre, del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas, dalej IRPF.

⁷ Kwota ta może wzrosnąć o 918 euro, gdy podatnik przekroczy 65 rok życia lub o 1.122 euro, jeżeli podatnik przekroczy 75 rok życia.

⁸ Podkreślić należy, że obowiązujące w hiszpańskim podatku dochodowym regulacje obowiązują dopiero od kilku lat. Wcześniej, bowiem istniała możliwość odliczenia ulgi od podatku z tytułu posiadania dzieci. Zob. szerszej A. García Hereida, *Adecuación del impuesto a las circunstancias personales y familiares del contribuyente*, [w:] *La reforma del impuesto sobre la renta de las personas físicas*, pod red., A. M. Delgado García, R.O. Cuello, Barcelona 2010, s. 129-131.

dochodu przekraczającego 8.000 euro. Jeżeli powyższe warunki zostaną spełnione, wówczas do kwoty 5.151 euro każdy podatnik może doliczyć kwotę 1.836 euro w przypadku jednego dziecka; 2.040 euro na drugie dziecko; 3.672 na trzecie dziecko oraz 4.182 euro na czwarte i następne dziecko⁹. Za dzieci, które nie ukończyły 3 roku życia przysługuje prawo zwiększenia kwoty o 2.244 euro rocznie¹⁰.

Podobne rozwiązania występują w Niemczech, gdzie przyznawana podatnikowi na dziecko kwota (*Kinderfreibetrag*) wynosi 4.368 euro. Dodatkowo podatnikowi przysługuje kwota na opiekę, wychowanie oraz przysposobienie zawodowe w wysokości 2.640 euro. Jeżeli rodzice nie rozliczają się wspólnie, powyższe kwoty wynoszą odpowiednio 2.184 euro oraz 1.320 euro¹¹. Omawiane preferencje przyznawane są podatnikom, których dzieci nie ukończyły 18 roku życia, a ich dochód roczny nie przekroczył 8.004 euro. W przypadku, gdy dziecko kontynuuje naukę wówczas kwoty mogą być odliczane od dochodu do momentu ukończenia przez nie 25 roku życia. Rodzicom samotnie wychowującym, dziecko przysługuje możliwość obniżenia dochodu o 1.308 euro¹².

Zwiększona kwota wolna od podatku w związku z posiadaniem i utrzymywaniem dzieci przysługuje także podatnikom belgijskim. Do podstawowej kwoty wynoszącej 6.430 euro dodaje się odpowiednio 1.400 euro w sytuacji posiadania jednego dziecka; 3.590 euro dwójki dzieci; 8.050 euro – trójki dzieci oraz 13.020 euro – czwórki dzieci. Jeżeli

⁹ Art. 58 IRPF.

¹⁰ Art. 55 ust. 2 IRPF oraz J. J. Ferreira Lapatza, J. Martín Fernández, S. Sartorio Albalat, J. Rodríguez Márquez, *Curso de derecho tributario*, Madrid – Barcelona 2006, s. 95.

¹¹ W przypadku gdyby zasiłek rodzinny (*Kindergeld*) otrzymywany w ciągu roku był równy lub przewyższał powyższe kwoty, podatnicy nie będą uprawnieni do ich odliczenia od podstawy opodatkowania. Sama konstrukcja zasiłku została przewidziana w ten sposób, że jest on wypłacany miesięcznie podatnikowi w ramach zwrotu podatku dochodowego. Jego wysokość została uzależniona od liczby dzieci, które posiada podatnik. I tak na pierwsze i drugie dziecko kwota wynosi każdorazowo 184 euro miesięcznie, na trzecie 190 euro, za czwarte i każde następne 215 euro. Zob. D. Birk, *Steuerrecht*, Heidelberg 2011, s. 325.

¹² D. Birk, *Steuerrecht...*, s. 325-327.

podatnik posiada więcej niż czwórkę dzieci przysługuje mu prawo doliczenia dodatkowej kwoty w wysokości 4.970 euro. Ponadto kwota wolna od podatku ulega zwiększeniu o 520 euro, jeżeli z dniem rozpoczęcia roku podatkowego wychowywane przez podatnika dziecko nie ukończyło 3 lat. W przypadku sprawowania opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem przyjmuje się fikcję polegającą na tym, że przypisuje się podatnikowi posiadanie dwójki dzieci. Tym samym do podstawowej kwoty wolnej od podatku z tytułu sprawowania opieki nad jednym niepełnosprawnym dzieckiem powyżej 3 lat dolicza się 3.590 euro, zamiast 1.400 euro (kwota przysługująca w przypadku posiadania jednego dziecka).

Regulacje belgijskiego podatku dochodowego od osób fizycznych powodują, że dochód podatnika posiadającego czworo dzieci w wieku powyżej 3 lat, zostanie opodatkowany dopiero, gdy przekroczy on kwotę 19.450 euro. Łatwo zauważyć, że podatnicy osiągający niższe dochody oraz posiadający większą liczbę dzieci mogą w ogóle nie zapłacić podatku dochodowego. Niejednokrotnie może zdarzyć się taka sytuacja, że spersonifikowana kwota wolna od podatku, uwzględniająca liczbę posiadanych dzieci, może być wyższa niż roczny dochód osiągnięty przez podatnika. Prowadzi to do tego, że podatnik nie wykorzysta w pełni przysługującej mu preferencji podatkowej, gdyż nie pozwoli mu na to jego niski dochód. W tym też celu do konstrukcji belgijskiego podatku dochodowego wprowadzona została możliwość skorzystania z tak zwanego kredytu podatkowego (*crédit d'impôt*), będącego w swej istocie jedną z odmian instytucji, która w Polsce przyjęła termin negatywnego podatku dochodowego¹³. Belgijski kredyt podatkowy ustalany jest w ten sposób, że w pierwszej kolejności oblicza się różnicę pomiędzy całkowitym dochodem uzyskanym przez podatnika stanowiącym podstawę opodatkowania a zindywidualizowaną kwotą wolną od podatku. Następnie na otrzymaną w ten sposób różnicę nakłada się stawkę podatkową właściwą dla wysokości dochodu osiągniętego przez podatnika, przed odliczeniem

¹³ Na temat negatywnego podatku dochodowego zob. szerzej: W. Wójtowicz, P. Smoleń, *Podatek dochodowy...*, s. 36-37 oraz H. Litwińczuk, *Opodatkowanie rodziny*, Warszawa 1989, s. 105-126.

zindywidualizowanej kwoty wolnej od podatku. Uzyskana w ten sposób kwota stanowi kredyt podatkowy, który wypłacany jest podatnikowi¹⁴. Przepisy prawa podatkowego nakładają ograniczenia w tym zakresie. Kwota kredytu podatkowego przysługująca na każde dziecko nie może przekroczyć 400 euro¹⁵.

Drugim sposobem uwzględnienia w konstrukcji podatku dochodowego posiadania dziecka i sprawowania nad nim opieki jest przyznanie podatnikowi prawa do obniżenia kwoty podatku dochodowego. W systemach podatkowych państw europejskich wyróżnić można dwie metody obniżenia podatku. Są to: metoda bezpośrednia oraz pośrednia.

Pierwsza metoda polega na bezpośrednim obniżeniu podatku o wskazaną normatywnie kwotę. Należy przy tym zwrócić uwagę, że kwota ulgi może być ustalana za pomocą dwóch sposobów. Pierwszy bazuje na bezpośrednim określeniu w ustawie konkretnej wartości, o którą obniża się podatek (np. 10 euro). Drugi sposób polega na ustaleniu pośrednim. W tym przypadku kwota ulgi stanowi określoną normatywnie część stałej wartości, którą może być ustawowa pensja minimalna, kwota minimalnego zabezpieczenia socjalnego, czy też kwota zmniejszająca podatek,

¹⁴ D. Darte, N. Honhon, L. van Acker, *L'impôt des personnes physiques*, Limal 2012, s. 65.

¹⁵ Art. 134§3 Loi du 10 avril 1992 – Code des impôts sur revenus, dalej CIR. Powyższe kwoty stosowane były w 2012 r. Przykładowo podatnikowi, który osiągnął w całym roku podatkowym dochód w wysokości 15.000 euro oraz posiadał czwórkę dzieci powyżej 3 roku życia, przysługiwał kredyt podatkowy w wysokości 1.200 euro. Kredyt ten ustala się w następujący sposób. Od zindywidualizowanej kwoty wolnej od podatku wynoszącej 19.450 (kwota wolna przysługująca każdemu podatnikowi – 6.430 euro + dodatkowa kwota wolna przysługująca za czwórkę dzieci 13.020 euro) należało odjąć dochód podatnika wynoszący 15.000 euro. Następnie na różnicę wynoszącą 4.450 euro należało nałożyć stawkę podatkową w wysokości 40 % (stawka właściwa dla dochodu podlegającego opodatkowaniu wynoszącemu 15.000 euro). W ten sposób uzyskuje się kwotę kredytu podatkowego w wysokości 1.780 euro. Jednakże ze względu na fakt, że regulacje belgijskie w 2012 r. nakładały limit do wysokości 400 euro na każde dziecko, kwota kredytu podatkowego, którą otrzyma podatnik wynosi 1.600 euro (400 euro x 4 dzieci).

jak ma to miejsce w Polsce¹⁶. Tym samym wraz ze zmianą stałej wartości zmienia się także wysokość ulgi, o którą można pomniejszyć podatek.

Podkreślić należy, że zasadniczą wadą bezpośredniej metody obniżenia podatku jest to, że podatnicy osiągający niskie dochody nie zawsze będą mogli w pełni wykorzystać przysługującej im ulgi. Z tego też powodu w niektórych państwach w konstrukcji podatku dochodowego pojawia się pośrednia metoda obniżenia podatku. Polega ona na przyjęciu określonych współczynników dochodowości, których celem jest stworzenie mechanizmu polegającego na tym, że wraz z proporcjonalnym wzrostem dochodów podatnika maleje wysokość ulgi, którą może odliczyć od podatku.

Metoda polegająca na bezpośrednim obniżeniu podatku o wskazaną w ustawie kwotę ulgi ma zastosowanie w Luksemburgu. W państwie tym podatnicy podzieleni zostali na trzy klasy podatkowe. Z ulgi z tytułu posiadania dzieci mogą skorzystać podatnicy, którzy zostali zakwalifikowani do klasy 1 oraz klasy 2¹⁷. Miesięczna kwota ulgi wynosi 76,88 euro na każde dziecko. Maksymalnie w roku podatkowym podatnik może odliczyć od podatku 922,50 euro. Warunkiem skorzystania przez podatnika z preferencji podatkowej jest wspólne zamieszkiwanie z dzieckiem, które nie ukończyło 21 roku życia. W określonych sytuacjach ulga będzie przysługiwała także temu podatnikowi, który nie mieszka razem z dzieckiem, ale ponosi koszty i wydatki na jego rzecz¹⁸. Limit wieku nie ma zastosowania w stosun-

¹⁶ Art. 27 f ust. 2 ustawy z dnia z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.).

¹⁷ Do klasy 1 a zakwalifikowano wdowców i wdowy, niekwalifikujących się do klasy 2, osoby starsze niż 64 lat oraz osoby korzystające z możliwości obniżenia podatku z tytułu posiadania dzieci. Do klasy 2 zaliczono zamężnych podatników, którzy rozliczają się wspólnie, a także osoby fizyczne rozwiedzione, będące w separacji, wdowców i wdowy przez okres nie większy niż 3 lata licząc od początku roku podatkowego. Zob. J. P. Winandy, *Précis de droit fiscal*, Luxembourg 2011, s. 139.

¹⁸ Podatnikom będzie przysługiwało prawo do obniżenia podatku, o ile dziecko przestało być członkiem gospodarstwa domowego w jednym z dwóch lat poprzedzających rok podatkowy. Art. 123 bis Loi du 4 décembre 1967 concernant l'impôt sur le revenu,

ku do dziecka, które uczy się na studiach stacjonarnych trwających dłużej niż 1 rok lub dziecka, które jest niepełnosprawne i przez cały czas korzystania z ulgi mieszka z podatnikiem.

Bezpośrednia metoda obniżenia podatku stosowana jest także w Portugalii. Z tą różnicą, że wysokość ulgi ustala się w sposób pośredni. Podatnikowi przysługuje, bowiem możliwość obniżenia na każde dziecko podatku o kwotę stanowiącą równowartość 40% wskaźnika zabezpieczenia społecznego. W 2011 wskaźnik ten wynosił 419,22 euro. W przypadku, gdy dziecko, do 31 grudnia roku podatkowego, w którym podatnik korzysta z ulgi, nie osiągnęło 3 roku życia, kwota, o którą obniża się podatek ulega podwojeniu. Z preferencji mogą skorzystać rodzice, których dzieci nie są podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych¹⁹. Portugalska ulga z tytułu posiadania dzieci przyznawana jest bez limitów o ile roczny dochód podatnika podlegający opodatkowaniu nie przekroczy 66.045 euro. Jeżeli dochód podatnika mieści się w przedziale do 66.045 do 153.300 euro, wówczas od podatku można odliczyć kwotę stanowiącą 1,666% podstawy opodatkowania nie więcej jednak niż 1.100 euro. W stosunku do podatników, których roczny dochód podlegający opodatkowaniu przekroczy 153.300 euro limit będzie wynosił 1.100 euro²⁰. Dodatkowo kwota ulgi ulega zwiększeniu, gdy podatnik sprawuje opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem²¹.

Metoda polegająca na pośrednim obniżeniu podatku stosowana jest we Włoszech. Podatnik może skorzystać z ulgi z tytułu utrzymania dziecka. Warunkiem uzyskania prawa do preferencji jest to, aby będące na utrzymaniu podatnika dziecko nie osiągnęło w roku podatkowym

dalej LIR oraz J. Schaffner, *Luxembourg. Juridique, fiscal, social, comptable*, Paris 2005, s. 210.

¹⁹ Art. 79 ust. 1d oraz ust. 3 Decreto –Lei No 442-A/88, de 30 de Novembro 1988 – Código do Imposto sobre o Rendimento das Pessoas Singulares, dalej IRS; J. Casalta Nabais, *Direito Fiscal*, Coimbra 2012, s. 492.

²⁰ art. 78 ust. 7 IRS.

²¹ Art. 87 ust. 1 oraz 88 IRS.

dochodu przekraczającego kwotę 2.840,51 euro²². Ulga podatkowa skonstruowana została tak, aby w większym stopniu dała możliwość obniżenia podatku osobom o niższych dochodach. Konieczne w tym zakresie było wprowadzenie limitu dochodu dla podatników posiadających jedno dziecko, który wynosi 95.000 euro. Kwota limitu podwyższana jest o 15.000 euro za każde kolejne dziecko²³. Podstawowa kwota ulgi podatkowej na każde dziecko wynosi 950 euro. Może ona wzrosnąć do 1.220 euro jeżeli dziecko posiada mniej niż 3 lata. Podatnik, który posiada niepełnosprawne dziecko podwyższa kwotę ulgi o 400 euro²⁴. Dodatkowe 1.200 euro przysługuje podatnikowi, który posiada na utrzymaniu, co najmniej czworo dzieci²⁵. Podkreślić jednak należy, że powyżej wskazane kwoty ulg, w przeciwieństwie do regulacji portugalskich czy luksemburskich, nie są odliczane bezpośrednio od podatku. We Włoszech przyjęto, bowiem konstrukcję teoretycznej kwoty odliczenia od podatku. Oznacza to, że podane powyżej kwoty odlicza się od podatku dopiero po nałożeniu na nie odpowiedniego współczynnika, który można nazwać współczynnikiem dochodowości. Ustalany jest on na podstawie stosunku kwoty stanowiącej limit dochodu (95.000 euro w przypadku jednego dziecka) pomniejszonej o dochód uzyskany przez podatnika do kwoty limitu dochodu (95.000 euro w przypadku jednego dziecka)²⁶. Ulga odliczana jest proporcjonalnie do liczby miesięcy w roku podatkowym, w których

²² P. Aglietta, *Tassazione e famiglia. Aspetti fiscali, tutela giuriduca e accertamento nelle vicende familiari*, Milano 2011, s. 120.

²³ Art. 12 ust. 1 c D.P.R. 22 dicembre 1986, n. 917 Approvazione del testo unico delle imposte sui redditi, dalej TUIR.

²⁴ Powyższe kwoty obowiązują w 2013 r. W 2012 podatnikom przysługiwała możliwość odliczenia ulgi w wysokości 800 euro na każde dziecko, kwota ta jednak wzrastała o 200 euro licząc od pierwszego dziecka w przypadku, gdy podatnik posiadał więcej niż troje dzieci. Zob. G. de Luca, *Diritto tributario*, Napoli 2012, s. 327.

²⁵ Art. 12 ust. 1-bis TUIR.

²⁶ Przykładowo podatnik, który posiada jedno dziecko i dochód roczny w wysokości 26.000 euro, osiągnie współczynnik dochodowości 0,73 ($[95000 - 26000] / 95000$). Tym samym podatnik będzie mógł odliczyć od podatku kwotę 693,50 euro. Wynika ona z przemnożenia 950 euro (teoretyczna kwota odliczenia od podatku) przez 0,73 (współczynnik dochodowości).

podatnik posiadał dziecko. Zgodnie z nowelizacją ustawy o podatku dochodowym przeprowadzoną w 2006 r. każdemu z małżonków przypada obowiązkowo 50% udział w uldze²⁷.

§ 3. ULGI Z TYTUŁU WYDATKÓW BEZPOŚREDNIO PONOSZONYCH NA DZIECKO

Oprócz preferencji podatkowych związanych z samym faktem posiadania dziecka oraz sprawowania nad nimi opieki, w konstrukcji podatku dochodowego mogą znaleźć się ulgi, których przyznanie uzależnione zostanie od określonego zachowania się podatnika. W tym przypadku, analizując przepisy prawa podatkowego wybranych państw europejskich, odpowiednim zachowaniem się podatnika warunkującym uzyskanie prawa do skorzystania z preferencji podatkowej jest uszczuplenie swojego majątku poprzez dokonanie transferów pieniężnych w wyniku, których podmiotem osiągającym korzyść jest dziecko. Wskazać należy, że środki pieniężne stanowiące przedmiot transferu, najczęściej pochodzą z tak zwanego dochodu czystego podatnika. Wskazuje na to fakt, że omawiana grupa preferencji podatkowych cechuje się tym, że co do zasady, ulgi podatkowe przyznawane są w zamian za dokonanie dobrowolnych transferów. Niemniej jednak niektóre państwa uznają tego rodzaju wydatki poniesione przez podatnika na rzecz jego dziecka, jako ważne z punktu widzenia szeroko pojętej polityki społecznej i tym samym przyznają z tego tytułu preferencje podatkowe. Mogą one przybierać formę odliczeń od podstawy opodatkowania lub obniżenia podatku o określone normatywnie kwoty.

W niektórych przypadkach, wraz z poniesionymi przez podatnika wydatkami, nie zawsze przypisać można dziecku osiągniętą korzyść. Często zdarza się tak, że wprawdzie wydatek ponoszony jest na rzecz

²⁷ Istnieje jednak możliwość, aby jeden z małżonków mógł rozliczyć większą część ulgi. Sytuacja taka może mieć miejsce, gdy jeden z małżonków osiąga wyższy dochód i w pełni może rozliczyć swoją część ulgi, natomiast dochód drugiego z małżonków jest niewystarczający do odliczenia przypadającej mu preferencji.

dziecka, lecz beneficjentem transferu pieniężnego jest także podatnik. Sytuacja taka ma miejsce w przypadku kosztów związanych z opieką nad dzieckiem. Niektóre państwa przyznają rodzicom możliwość skorzystania z ulgi podatkowej w sytuacji, gdy zdecydują się oni wrócić na rynek pracy w krótkim okresie od momentu urodzenia dziecka. Najczęściej z tego rodzaju preferencji mogą skorzystać pracujące matki. Wprowadzenie do konstrukcji podatku dochodowego tego rodzaju rozwiązań jest odpowiedzią na potrzeby związane z dostosowaniem się podatników do współczesnego rynku pracy. Warto podkreślić, że to od rodzica zależy, czy zdecyduje się na pozostanie z dzieckiem w domu czy też powróci do pracy, pozostawiając dziecko pod opieką osoby fizycznej lub też umieszczając je w odpowiedniej placówce. Wydatki poniesione z tytułu opieki nad dzieckiem mogą zostać odliczone od podstawy opodatkowania lub obniżyć wysokość podatku.

W Hiszpanii, powyższa preferencja znana jest jako ulga z tytułu macierzyństwa (*deducción por maternidad*). Polega ona na odliczeniu od podatku kwoty do 1.200 euro rocznie na każde dziecko poniżej 3 roku życia. Preferencja przyznawana jest kobietom pracującym proporcjonalnie do liczby miesięcy. Oznacza to, że każda kobieta spełniająca określone warunki może odliczyć miesięcznie od zaliczki na podatek ulgę w wysokości 100 euro²⁸. W przypadku śmierci matki, prawo do odliczenia ulgi przechodzi na ojca lub opiekuna prawnego, o ile nabędą oni prawo do wyłącznej opieki nad dzieckiem. Prawo do skorzystania z ulgi przysługuje także w stosunku do dzieci adoptowanych. W takiej sytuacji, z preferencji można skorzystać w ciągu trzech lat, bez względu na wiek dziecka, licząc od momentu zarejestrowania adopcji w odpowiednich dokumentach.

We Francji podatnicy, którzy mają status rezydenta mogą otrzymać ulgę podatkową w wysokości 50% rzeczywiście poniesionych kosztów opieki nad dziećmi poniżej 6 roku życia. Do kosztów poniesionych przez

²⁸ G. de la Peña Velasco, M. Navarro Egea, *Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*, [w:] *Sistema Fiscal Español*, pod. red., G. de la Peña Velasco, R. Falcón y Tella, M. Á. Martínez Lago, Madrid 2012, s. 101.

podatnika zalicza się kwoty wypłacane opiekunce do dziecka lub opiekunce rodzinnej zgodnie ze stosownymi przepisami prawa francuskiego²⁹. Maksymalna kwota odliczenia na każde dziecko nie może przekroczyć 2.300 euro lub połowy tej kwoty, jeżeli uważa się, że dziecko utrzymywane jest w stopniu równym przez oboje rodziców. W przypadku, gdy wydatki z tytułu opieki nad dzieckiem przekraczają kwotę podatku, a tym samym nie można odliczyć w całości przysługującej ulgi, wówczas niewykorzystana nadwyżka jest zwracana podatnikowi³⁰.

Odmienne regulacje przewiduje belgijskie prawo podatkowe. Wydatki poniesione z tytułu opieki nad dzieckiem odliczane są od podstawy opodatkowania. Jednakże w celu skorzystania z preferencji muszą zostać spełnione cztery warunki. Po pierwsze możliwość odliczenia została uzależniona od ściśle określonych dochodów uzyskanych przez podatnika. Po drugie wydatki muszą zostać faktycznie poniesione na opiekę nad dzieckiem, które nie ukończyło dwunastego roku życia. Ponadto opieka musi być sprawowana poza obowiązkowymi zajęciami w szkole lub przedszkolu³¹. Po trzecie wydatki muszą zostać poniesione na rzecz określonych przez prawo placówek (np. przedszkola lub szkoły podstawowe, czy też inne instytucje finansowane lub kontrolowane przez organy międzynarodowe, państwowe, regionalne lub lokalne). Po czwarte wydatki muszą być odpowiednio udokumentowane.

W konstrukcji podatków dochodowych poszczególnych państw europejskich mogą znaleźć się preferencje podatkowe, które będą przysługiwały podatnikowi w sytuacji, gdy dokona on na rzecz dziecka szeroko pojętych wydatków o charakterze edukacyjnym. Co do zasady wydatków takich, nie będzie można odliczyć od podstawy opodatkowania lub

²⁹ Zob. art. L 421-3 Code de l'action sociale et des familles oraz art. L2324-1 Code de la santé publique.

³⁰ Art. 200 quater B CGI; C. de la Martinière, *Droit fiscal général*, Paris 2012, s. 133.

³¹ Na przykład nie podlegają odliczeniu wydatki stanowiące opłaty za wycieczki szkolne, opłaty członkowskie w klubach sportowych. Odliczeniu podlegają natomiast wydatki przeznaczone na obozy, kolonie, półkolonie lub inne zajęcia, które organizowane są w czasie wolnym od zajęć obowiązkowych. Zob. Nr 23 do 28 Circulaire n° Ci.RH.26/575.199 du 20 juillet 2006.

podatku, wówczas gdy na podatniku ciąży obowiązek ich poniesienia. Dlatego też trudno odnaleźć w ustawach zawierających przepisy odnoszące się do podatku dochodowego, takie regulacje, które przyznają podatnikowi możliwość skorzystania z ulg podatkowych z tytułu wydatków poniesionych w związku z pobieraniem przez dziecko nauki na poziomie podstawowym. Wynika to z tego, że w państwach europejskich nauka ta jest obowiązkowa. Podatnicy najczęściej nabywają prawo do odliczenia wydatków na cele edukacyjne, wówczas, gdy są one ponoszone w związku z nauką dzieci w szkole średniej, wyższej lub też nadobowiązkowych zajęciach edukacyjnych pogłębiających podstawową wiedzę dziecka (np. kursy nauki języków obcych), zajęciach sportowych czy też artystycznych.

W Niemczech, podatnikowi, który ponosi wydatki związane z kształceniem zawodowym dziecka, przysługuje możliwość odliczenia od całkowitej kwoty dochodów 924 euro. Warunkiem skorzystania z ulgi jest to, aby dziecko pobierało naukę z dala od domu³².

Przepisy luksemburskiego podatku dochodowego przewidują możliwość odliczenia od dochodu wydatków faktycznie podniesionych na utrzymanie i naukę dziecka poniżej 21 roku życia, które nie zamieszkuje w gospodarstwie domowym podatnika. Prawo do ulgi posiadają także podatnicy w stosunku do dziecka powyżej 21 roku życia, które kształci się zawodowo, a nauka trwa dłużej niż jeden rok. Kwota, którą można odliczyć od dochodu podatnika nie może przekroczyć rocznie 3.480 euro. Podatnik nie będzie mógł skorzystać jednak z preferencji podatkowej w sytuacji, gdy dziecko osiągnie dochód równy lub większy 60% płacy minimalnej³³.

W Portugalii, Włoszech i we Francji preferencje o charakterze edukacyjnym polegają na prawie do obniżenia podatku dochodowego. We francuskim podatku dochodowym ulga z tytułu kontynuacji nauki w szkołach średnich i wyższych obowiązuje od 2003 r. Przysługuje ona

³² § 33a Einkommensteuergesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 8. Oktober 2009 (BGBl. I S. 3366, 3862).

³³ J. Schaffner, *General principles of Luxembourg taxation*, Louvain-La –Neuve 2010, s. 119.

osobom posiadającym status rezydenta i sprawującym opiekę nad dzieckiem. Polega na odliczeniu od podatku kwoty 61 euro za każde dziecko uczęszczające do gimnazjum, 153 euro za każde dziecko pobierające naukę w liceum ogólnokształcącym, liceum technicznym lub szkole zawodowej oraz 183 euro w przypadku nauki w szkołach wyższych³⁴. We Włoszech od kwoty obliczonego podatku można odliczyć 19 % wydatków poniesionych przez podatników z tytułu uczestnictwa ich dzieci, w wieku od 5 do 18 lat, w zajęciach sportowych prowadzonych przez kluby sportowe, a także koszty związane z opłatami z tytułu korzystania z basenów, sal gimnastycznych i innych obiektów infrastruktury sportowej przeznaczonych do uprawiania sportu amatorskiego. Kwota, o którą można obniżyć podatek nie może przekroczyć 201 euro rocznie³⁵. Limitem objęte zostały także wydatki na cele edukacyjne w Portugalii. Podatnikowi przysługuje możliwość odliczenia od podatku 160% kwoty wskaźnika zabezpieczenia socjalnego (w 2011 r. kwota ulgi wynosiła 760 euro³⁶). Kwota limitu wzrasta automatycznie o 30% dla tych podatników, którzy posiadają troje lub więcej dzieci³⁷. Z omawianej preferencji podatkowej mogą skorzystać podatnicy, którzy ponoszą wydatki na żłobek, przedszkole, zajęcia artystyczne (*formação artística*), sportowe (*educação física*), informatyczne (*educação informática*), a także wszelkiego rodzaju edukację kończącą się uzyskaniem stopnia naukowego³⁸.

§ 4. UWAGI KOŃCOWE

Pomimo, że przedstawione w niniejszym artykule preferencje podatkowe, przyznawane są przez państwa prowadzące suwerenną politykę podatkową, to jednak zauważyć można elementy wspólne. Pierwszym

³⁴ Art. 199 quater F Décret N. 50-478 du 6 avril 1959 – Code Général des Impôts.

³⁵ Art. 15 i-quinquies TUIR.

³⁶ Zob. *Guia prático do IRS 2011*, Porto 2011, s. 155.

³⁷ R. D. Morais, *Sobre o IRS*, Coimbra 2010, s. 184.

³⁸ Art. 83 ust. 3 IRS; R. D. Morais, *Sobre...*, s. 183-184.

z nich jest to, że znaczna część państw, które zdecydowały się na wykorzystanie konstrukcji podatku dochodowego do realizacji celów społecznych, różnicuje wysokość przyznanych ulg od liczby dzieci. Oznacza to, że kwota ulgi rośnie proporcjonalnie do liczby dzieci posiadanych przez podatnika. Drugą wspólną cechą jest wiek dziecka, na które przysługuje podatnikowi określona preferencja. Wprawdzie poszczególne państwa w swoich ustawach podatkowych określają go różnie (np. 18, 21, czy też 25 lat), to jednak można doszukać się pewnych elementów wspólnych. Jedną z nich jest to, że z preferencji podatkowych korzystają podatnicy, których dzieci nie osiągnęły wieku pełnoletności. Wszystkie państwa przyznają podatnikowi prawo do odliczenia ulg bez względu na wiek dziecka, gdy jest ono niepełnosprawne. Kolejną cechą wspólną jest możliwość wydłużenia korzystania z preferencji podatkowej w sytuacji, gdy dziecko podatnika osiągnęło pełnoletność, lecz nadal pobiera naukę. Zdecydowana większość państw stosuje podobne regulacje w stosunku do dzieci podatników, które nie ukończyły trzeciego roku życia. W takiej sytuacji kwota przyznanej preferencji na dziecko jest automatycznie zwiększana. Uzasadnione jest to tym, że rodzice ponoszą większe koszty utrzymania takiego dziecka.

Przyznanie preferencji podatkowych w podatku dochodowym niejednokrotnie prowadzi do zjawiska polegającego na tym, że podatnicy osiągający niskie dochody nie mogą w pełni skorzystać z przyznanych im ulg. Tym samym wprowadzone regulacje prawne normujące funkcjonowanie instytucji, które z założenia mają preferować określone podmioty, które tej pomocy najbardziej potrzebują, finalnie wspierają osoby osiągające średnie lub wysokie dochody. Niektóre państwa próbują neutralizować powyższe zjawisko. Następuje to poprzez wprowadzenie do konstrukcji podatku dochodowego specjalnych współczynników dochodowości jak ma to miejsce we Włoszech lub też wprowadzenie zwrotu podatnikowi osiagającemu niskie dochody niewykorzystanej w pełni kwoty ulgi (np. Belgia, Francja).

Podkreślić należy, że zastosowanie omówionych w artykule preferencji podatkowych ma istotne znaczenie nie tylko dla prawidłowego uwzględnienia zasady zdolności płatniczej podatnika. Odgrywać mogą

one także dużą rolę w kontekście przedstawianych prognoz demograficznych odnoszących się do państw Unii Europejskiej, z których wynika, że społeczeństwa Starego Kontynentu starzeją się, a niektórym z nich grozi zjawisko wyludniania się³⁹. W kontekście dużego zadłużenia sporej części państw europejskich, dużym zagrożeniem jest to, że w przyszłości może nastąpić załamanie się dotychczasowych systemów emerytalnych oraz wzrost obciążeń fiskalnych. Stąd też, wiele państw stara się prowadzić aktywną politykę o charakterze prorodzinnym. Do polityki tej zaliczają się także występujące w konstrukcji podatku dochodowego odpowiednie preferencje podatkowe przyznawane z tytułu posiadanych przez podatników dzieci. Wskazać jednak należy, że sama polityka podatkowa nie jest i nigdy nie będzie czynnikiem, który w istotny sposób będzie wpływał na wzrost urodzeń⁴⁰. Dlatego też wykorzystywane polityki podatkowej do celów prorodzinnych powinno być jedynie dopełnieniem przemyślanych rozwiązań systemowych w tym zakresie.

Wykaz aktów prawnych

Einkommensteuergesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 8. Oktober 2009 (BGBl. I S. 3366, 3862),
Décret N. 50-478 du 6 avril 1959 – Code Général des Impôts,
Loi du 4 décembre 1967 concernant l'impôt sur le revenu,

³⁹ Według prognoz w 2060 w stosunku do 2010 r. ludność Bułgarii zmniejszy się o 27 %, Łotwy o 26%, Litwy 20%, a Rumunii i Niemiec o 19%. Ponadto w 2060 r., co 8 obywatel obecnej Unii Europejskiej będzie posiadał więcej niż 80 lat. W tym samym roku w Polsce 46,8% społeczeństwa będzie posiadało więcej niż 65 lat. Zob. *Population projections 2010-2060*, raport Eurostatu z 8 czerwca 2011, Nr 80/2011, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-08062011-BP/EN/3-08062011-BP-EN.PDF, dostęp: 12 sierpnia 2013.

⁴⁰ Nawet najbardziej dogodne preferencje podatkowe o charakterze prorodzinnym okażą się bez znaczenia w sytuacji, gdy dany rodzic przestanie być podatnikiem a zostanie osobą bezrobotną.

- D.P.R. 22 dicembre 1986, n. 917 Approvazione del testo unico delle imposte sui redditi,
Decreto –Lei No 442-A/88, de 30 de Novembro 1988 – Código do Imposto sobre o Rendimento das Pessoas Singulares,
Loi du 10 avril 1992 – Code des impôts sur revenus,
Ustawa z dnia z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.),
Ley 35/2006, de 28 de noviembre, del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas,
Circulaire n° Ci.RH.26/575.199 du 20 juillet 2006.

Literatura

- Aglietta P., *Tassazione e famiglia. Aspetti fiscali, tutela giuriduca e accertamento nelle vicende familiari*, Milano 2011,
Beltrame P., *La fiscalité en France*, Paris 2012,
Birk D., *Steuerrecht*, Heidelberg 2011,
Casalta Nabais J., *Direito Fiscal*, Coimbra 2012,
Darte D., Honhon N., van Acker L., *L'impôt des personnes physiques*, Limal 2012,
de la Mardière C., *Droit fiscal général*, Paris 2012,
de la Mardière C., *L'imposition des revenus de la famille, aperçu du droit comparé*, [w:] *La famille et l'impôt*, pod red., L. Ayrault, F. Garnier, Rennes 2009,
de la Peña Velasco G., Navarro Egea M., *Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*, [w:] *Sistema Fiscal Español*, pod red., G. de la Peña Velasco, R. Falcón y Tella, M. Á. Martínez Lago, Madrid 2012,
de Luca G., *Diritto tributario*, Napoli 2012,
Ferreiro Lapatz J. J., Martín Fernández J., Sartorio Albalat S., Rodríguez Márquez J., *Curso de derecho triburatio*, Madrid – Barcelona 2006,
García Hereida A., *Adecuación del impuesto a las circunstancias personales y familiares del contribuyente*, [w:] *La reforma del impuesto sobre la renta de las personas físicas*, pod red., A. M. Delgado García, R.O. Cuello, Barcelona 2010,

- Guia prático do IRS 2011*, Porto 2011,
Gunnarsson Å., Sweden, [w:] *Family Taxation in Europe*, pod red., M. T. Solar
Roch, The Hague-London-Boston 1999,
Key J. A., King M. A., *The British Tax System*, Oxford 1990,
Litwińczuk H., *Opodatkowanie rodziny*, Warszawa 1989,
Morais R. D., *Sobre o IRS*, Coimbra 2010,
Schaffner J., *General principles of Luxembourg taxation*, Louvain-La –Neuve
2010,
Schaffner J., *Luxembourg. Juridique, fiscal, social, comptable*, Paris 2005,
Winandy J. P., *Précis de droit fiscal*, Luxembourg 2011,
Wójtowicz W., Smoleń P., *Podatek dochodowy od osób fizycznych – prorodzinny
czy neutralny*, Warszawa 1999.

Inne materiały

- Population projections 2010-2060*, raport Eurostatu z 8 czerwca 2011, Nr
80/2011, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-08062011-BP/EN/3-08062011-BP-EN.PDF, dostęp: 12 sierpnia 2013.

CHILD AS A CRITERION FOR GRANTING TAX PREFERENCES IN THE CONSTRUCTION OF PERSONAL INCOME TAX IN THE SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Summary

The article rises the question of the tax preferences included in the construction of the personal income tax in selected European countries such as Belgium, France, Spain, Luxembourg, Germany, Portugal, and Italy. It has shown two types of preferences, which consist of deduction of taxable base or abatement of tax. The article discusses only those tax reliefs which are given for childcare or expenses directly incurred by a child.

Keywords: child; tax preferences; personal income tax; European countries

